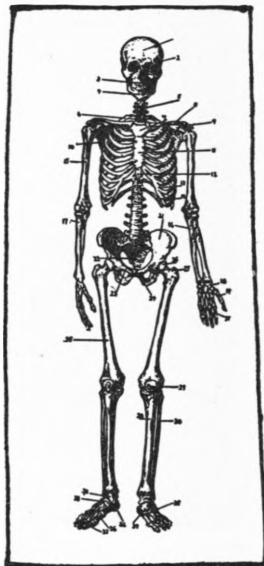

- og derfor bli'r vi stående ...

af Ole Gammeltoft

"Any misfortune is either due to error, not bad luck, or it arises out of our own inadequacy. And since an error is our own fault, we should not blame anyone but ourselves for any misfortune. So now you can cheer up".
Cesare Pavese.

Det er efterhånden en gammel sandhed, at der inden for dansk film, det være sig kort- eller spillefilm, ikke sker noget som helst nyt. Det er lige så uomtvisteligt, at det, der trods alt laves, i langt de fleste tilfælde er forbavsende holdningsløst, ikke så sjældent overordentlig infantilt og næsten altid dødsens kedsommeligt. Med andre ord, niveauet synes at være lavt, så lavt, at det mindste tegn på håndværksmæssig stabilitet og voksen tankevirksomhed af bare overraskelse ofte tolkes som andet og mere end det er. Det ville være naturligt at placere ansvaret for denne triste tingenes tilstand hos de mennesker, der laver filmene eller måske netop ikke laver de gode film. Beklageligt nok er der ikke meget, der tyder på, at filminstruktørerne herhjemme deler denne sidste anskuelse. I så tilfælde ville situationen sikkert have været en anden i dag, og man behøvede ikke at diskutere de samme problemer, som trofast er blevet diskuteret gennem de sidste fem-seks år. Blændes instruktørerne virkelig af deres egen fortræffelighed i den grad, at situationens tragikomiske karakter endnu ikke er gået op for dem? Eller hører de til den kategori af mennesker, der føler sig løst fra enhver form for ansvar, specielt når det går skidt, og som derfor søger grundene til dette sidste alle andre steder end netop hos sig selv? Hvorom alting er, man ønsker ikke at se realiteterne i øjnene, og forsøger et alvorligt tænkende menneske at sætte fingeren på nogle af de ømme punkter, hvilket var tilfældet i en artikel i „Kosmorama 48“ med titlen „Kravene til os selv“, så reagerer man kun ved hinanden imellem at drage forfatterens kompetence til at udtale sig i tvivl, fordi han nu tilfældigvis er ung og ikke har

præsteret noget – artiklens indhold er der ingen, der beskæftiger sig med. Samtidig efterlyser man „konstruktive skænderier“, dog øjensynligt kun hvis de ikke medfører nogen kritik af én selv, og det man laver. Men hvordan skal der blive plads til ret mange konstruktive skænderier endsiges tanker, når man ikke alene tager et så overvældende hensyn til egen og andres forfængelighed, men også til enhver tid beklager sig over forholdene, hvorunder man arbejder, de forhold, som imidlertid ikke synes at være så beklagelige, at man vil gøre ret meget for at ændre dem.

Der klages til stadighed over, at staten ikke støtter den seriøse film i tilstrækkelig stort omfang, men man glemmer samtidig, at det, at der overhovedet gives støtte fra officiel side,

gør én til privilegeret i mange udenlandske kollegers øjne. Man glemmer endvidere, hvor uendelig sjældent de seriøse film giver og har givet livstegn fra sig herhjemme. Skulle disse på noget tidspunkt have dannet forudsætningen for, at støtte blev givet, så havde vi i dag levet i et land, hvor filminstruktører og filmindustri forlængst havde fået lov til at sejle deres egen sø.

Hvad man derimod med fuld ret kan klage over er, at der gives støtte til for mange og for meget, der ikke er støtten værd. Hvordan kan de bevilgende myndigheder vente, at kvaliteten skal blive bedre, når man er rede til at støtte og belønne ligegyldigt, hvad der præsteres. Jeg tror, der regnes med et større antal idealister blandt danske filmfolk end kloget er. Mig ville det forekomme mere forståeligt, sikkert også mere formålstjenligt og under alle omstændigheder mere agtværdigt, om kun sådanne projekter, der besad ganske åbenbare kvaliteter, fik del i goderne. Antallet ville nok blive lille, til gengæld ville den hjælp, man kunne yde i det enkelte tilfælde, blive så meget des større. Men hvor mange af de hjemlige instruktører og producenter ville være interesseret i sådan ordning? Ikke ret mange, er jeg bange for. Den ville jo gå ud over de fleste af dem. Men samtidig forhåbentlig også have til følge, at de, der virkelig ville have del i goderne, blev nødt til at anstrenge sig i betydelig højere grad, end tilfældet er nu, og kunne det føre til andet end højere kvalitet?

Det ville naturligvis stille enorme krav til faglig viden og kunstnerisk fornemmelse hos de mennesker, der skulle udgøre den dømmende myndighed. De måtte være specialister, og virkelig kvalificerede sådanne. Måske ville det blive svært at finde dem, men de kunne findes, selv herhjemme. Tilbage står så blot, om man på højere sted vil indrømme, at filmen også i denne forbindelse har brug for sagkundskab.

De midler, der muligvis ikke blev brugt til denne direkte støtte af filmproduktionen, kunne glimrende anvendes som støtte og opmuntring for udlejere, der var villige til at tage kvalitetsfilm hjem, og for biografejere, der ville spille dem; man kunne jo f. eks. garantere dem en delvis dækning af dermed forbundne underskud. Jeg tror det på lidt længere sigt, i hvert fald ud fra et kulturpolitisk synspunkt, ville være en givtig disposition, som kun kun-

ne resultere i et bedre repertoire. Og netop i dag, hvor mange mener, at også staten skal optræde som konsulent for folk, der ikke ved, hvordan de på fornuftig vis skal bruge deres fritid, ville dette være en fortræffelig måde at præge udviklingen på, endda uden at stække den enkelte initiativ. Mærkeligt nok har man jo midt i alle de kulturfremmende bestræbelser aldrig gjort forsøg på at formindske eller forebygge de nedbrydende kræfter, som ikke alene repræsenteres af de få specielt skræppe film, men i langt højere grad af de mange „uskyl-dige“, men dårlige film.

Som det er i dag må man på en måde have ondt af publikum. Først propper man folk med overordentlige mængder af dårlig underholdning for så på et senere tidspunkt at bebrejde dem, at de ikke kan goutere eller forstå andet end morten korchske moraliteter og militær pladderromantik. Ja, det går endda så langt, at de hjemlige instruktører og producenter uden blusel benytter samme publikums dårlige smag og horrible krav som undskyldning for det makværk, de fortsat bringer til torvs: den dårlige smag, de horrible krav, som de selv har været med til at fremelske og endnu gør alt for at holde i live.

Et andet område, mindre, mere specielt, men ikke af den grund mindre genstand for instruktørernes dadel og beklagelse, er den direkte statsdrevne kortfilmproduktion. Jeg skal være den sidste til at nægte, at den har sine fejl. De emner, den tager op, forekommer ikke altid at være de mest indlysende, men desværre er den lovmæssigt forpligtet til med nogle af sine i forvejen sparsomme midler at dække visse fastlagte behov, som i sig selv ikke ud fra ethvert synspunkt og til enhver tid er de mest oplagte. Når den heller ikke derudover, hvilket dybt kan beklages, i alle andre tilfælde behandler de mest brændende problemer, kan man måske søge noget af forklaringen i, at en del af disse vil være politisk behæftede, indeholde politiske aspekter, som man på højere sted ikke er interesseret i at få behandlet, og hvis man er det, så måske kun ud fra det officielle synspunkt, nødigere ud fra et såkaldt objektivt synspunkt, og slet ikke ud fra et modsat synspunkt. Det er indlysende, at dette hverken er nogen tilfredsstillende forklaring eller løsning. Men det er nu engang konditionerne, og ret beset har de vel altid været sådan de

steder, hvor staten direkte optrådte som producent. Og selv med disse begrænsninger er der tidligere blevet fremstillet væsentlige film, for dokumentarfilmens vedkommende endda nogle af de væsentligste. Det viser med al ønskelig tydelighed, at de begrænsninger, der her er tale om ikke altid har haft en så dødbringende virkning, som de øjensynlig har nu. Kaster man endvidere et blik på de film, der blev fremstillet dengang, både herhjemme og udenlands, vil man se, at deres emner hverken var synderlig mere kontroversielle eller betydningsfulde end dem, der bliver behandlet idag. Derfor tror jeg næppe, at de væsentligste grunde til den livløshed, der for tiden præger det meste af den statslige filmproduktion, er at finde i de ovenfor nævnte begrænsninger. De må for mig at se snarere søges i instruktørernes ofte manglende evne til at gøre filmemnerne, og hvad de indeholder, tilstrækkelig vedkommende og levende. Måske er det en følge af, at man, når alt kommer til alt, aldrig formåede at forny og udvikle det levende og værdifulde, der selv for en kritisk betragter er at finde i kortfilmene fra fyrerne og begyndelsen af halvtredserne, således at man i stedet for at skabe en frugtbar og inspirerende tradition udviklede og i dag hæmmes af noget, der i mistænkelig grad minder om en konvention. Endelig kan man sige, at hvis instruktørerne ikke finder den statslige filmproduktion tilstrækkelig rummelig for deres meninger, talent og initiativ, så er der ingen magt herhjemme, der vil eller kan tvinge dem til at påtage sig de statsgaranterede opgaver, som de ikke hundrede procent kan gå ind for eller få lov til at behandle frit og i fuld overensstemmelse med deres egen overbevisning, ej heller nogen der kan afholde dem fra for egen regning og risiko at behandle de emner, som måske ikke engang fandt plads inden for de statslige rammer. Eksempler på en sådan beundringsværdig trang til frihed og selvstændighed forekommer så godt som aldrig, skønt det jo blandt andet er i den ånd og i kraft af et sådant initiativ, at lande som f. eks. Frankrig og U. S. A. kan opvise et så stort antal uafhængige produktioner, og det skønt forholdene i disse lande både hvad angår ytringsfrihed og praktiske muligheder er dårligere end herhjemme.

Man kan selvfølgelig altid henvise til, at de økonomiske muligheder for sådanne produktio-

ner er ringere i Danmark end i de nævnte lande. Det er måske også rigtigt, selvom man nok begår en fejltagelse, hvis man tror, at størstedelen af dem er blevet til uden risiko for økonomiske tab. Endvidere kan man vel også herhjemme i nogen grad formindske den økonomiske risiko ved de uafhængige produktioner, hvis det man laver har interesse for andre end danskere i Danmark. Endelig synes jeg ikke, at den udtalte økonomiske interesse, som størstedelen af danske instruktører lægger for dagen, specielt hvad angår disse problemer, harmonerer særlig strålende med deres krav om i alle andre forbindelser at blive betragtet som kunstnere.

Når mulighederne for at skabe noget helt personligt øjensynlig er så få, og når dette alligevel ikke har afstedkommet flere eksempler på uafhængige produktioner, så må det for mig at se skyldes enten manglende handlekraft hos instruktørerne eller mangel på ideer, hvad man til enhver tid hævder er det eneste, man ikke mangler, eller at ideerne, når det kommer til stykket, ikke ligger én så stærkt på sinde, at man vil risikere ret meget for at få dem realiseret, eller at man simpelthen har opgivet filmen som talerør og dyrker den som erhverv alene.

Trist nok synes dette inspirationsfattige klima også at indvirke på de yngre og helt unge inden for dansk film. Der kan naturligvis komme en reaktion, men intet tyder på, at den kommer snart. Øjensynlig ligger det de fleste nærmere at resignere end at reagere, og den indstilling har, såvidt jeg ved, aldrig ført til noget. Nok sukkes der efter en filmskole, en sådan ville utvivlsomt også have sin store betydning, men er det virkelig den eneste mulighed for, at der kan ske noget nyt og bedre herhjemme? Og hvis det er tilfældet, hvorfor høres der så ikke andet og mere end suk fra de mennesker, der skulle være de mest implicerede i den sag? Er sandheden ikke, at det, der i dag mest taler for oprettelsen af en filmskole, er den uhyggelige passivitet, der kendetegner størstedelen af unge filmfolk herhjemme? Det er selvfølgelig også fuldt tilstrækkeligt. Men det havde været bedre og mere overbevisende, om der på den anden måde var blevet gjort opmærksom på behovet.

Er det uforståeligt, at det gode filmmiljø mangler herhjemme? Det skabes jo ikke pri-

mært af penge eller officielle instanser, ej heller af publikum eller kritikere, de kan gøre det mere eller mindre levende – skabe det i egentlig forstand kan kun instruktørerne, vel at mærke instruktører, der gensidigt kan inspirere hinanden til, gennem stillingtagen og engagement at danne sig et personligt forhold til og en selvstændig mening om de problemer, spørgsmål og tendenser, der rører sig i tiden. Instruktører, der endvidere, ikke alene i kraft af deres viden om filmens praktiske såvel som teoretiske sider, men også ved et fortsat forsøg på at finde nye muligheder og veje for det fil-

miske udtryk, er i stand til at omsætte disse deres meninger og synspunkter til film og der igennem gøre filmen til en levende, ansporende og uudværlig del af kulturlivet. Mangler det gode filmmiljø, skyldes det i første række manglen på instruktører med et tilstrækkeligt stort mål af de ovenfor anførte evner og forudsætninger. Det er en tragisk situation, komisk og paradoksalt bliver den endvidere, når man betænker, at det er de potentielle skabere af det gode filmmiljø, der klager mest over, at det mangler.

„So now you can cheer up“.

DANSKE FILMATELIERER IV

På Strandparksvej 36 byggede filmselskabet „Kinografen“ i 1912 dette atelier, som indviedes omkring 1. november samme år. Blandt de instruktører, der først og fremmest arbejdede her ude, indtil selskabet i 1916 gik ind, var *Einar Zangenberg*. Først på året 1917 begyndte *Valdemar Psilander*, der havde startet sit eget filmselskab, at producere en film her ude, men han døde i marts 1917, inden han havde nået at optage mere end et par hundrede meter. Derefter overtog

Olaf Fønss Psilanders selskab, som han under navnet „Dansk Film Co.“ ledede til 1918, da selskabet ophørte med at eksistere. Derefter rykkede det svenske filmselskab „Palladium“ her ud og optog i 1919 bl. a. filmen „Jeftas Datter“ under *Robert Dinesens* instruktion. I 1920 overtog endelig det nystartede danske filmselskab „Palladium“ atelieret, og det har stadig til huse på samme grund. M. E.

